

- कृत्रिम दाना दैनिक माछाको तौलको आधारमा ३ देखि ५ प्रतिशतको दरमा दिनु पर्छ । तर ससाना भुराको लागि दैनिक कम्तीमा २ पटक खाए जती दिनु पर्दछ ।
- प्राकृतिक आहारा खाने (सिल्वर, विगहेड, भाकुर) तथा ग्रासकार्प माछालाई प्रशस्त घांस खुवाए मात्र दानाको हिसाब गर्दा खर्चको कटौती हुन जान्छ ।

माछाको खानेबानी तथा आहारा गर्ने क्षेत्र

माछाको नाम	आहारा बानी	आहारा क्षेत्र	आहारा गर्ने
भाकुर (कल्ला)	प्लाडटन आहारी	पानीको माथिल्लो भाग देखि मध्यभाग	सूक्ष्म जिवहरू जूप्लाडटन प्राथमिकता
रहू	शाहाकारी	पानीको मध्य भागदेखि पिंध क्षेत्र	टूला प्लाडटनहरू, जिवहरू, कृत्रिम दाना
नैनी	सर्वहारी	पानीको पिंध क्षेत्र	कुहिएका पदार्थ, जिवहरू र कृत्रिम दाना
सिल्वर कार्प	प्लाडटन आहारी	पानीको माथिल्लो भागदेखि मध्यभाग	वनस्पतिजन्य जिवहरू फाईटो प्लाडटन र कृत्रिम दाना
विगहेड कार्प	प्लाडटन आहारी	पानीको माथिल्लो र मध्यभाग	प्राणीजन्य जिवहरू जूप्लाडटन र कृत्रिम दाना
ग्रास कार्प	शाहाकारी	सवै सतह	जलिय बिरुवा र कृत्रिम आहारा
कमन कार्प	सर्वहारी	पानीको पिंध क्षेत्र र मध्य भाग	पिंधमा पाईने जिवहरू, कुहिएका पदार्थहरू र कृत्रिम आहारा

माछाका रोगहरू

पशुपन्छीमा जस्तै माछामा पनि विभिन्न प्रकारका संक्रामक रोगहरू लाग्दछ । सेतो थोप्ले, ट्राईकोडिना, गाइरोडकटाइलस, डाकटाइलोगाइरस, आर्गुलस, इपिजुटिक अल्सरटिभ सिण्ड्रोम, स्याप्रोलोगिनया आदि प्रमुख संक्रामक रोगहरू हुन् भने हाइपोक्सिया, ग्याँस बबल रोग आदि प्रमुख असंक्रामक रोगहरू हुन् ।

कर्जाका लागि आवश्यक पर्ने प्रमुख कागजातहरू

धितो सुरक्षण सम्बन्धी कागजातहरू

- जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपूजाको प्रतिलिपी
- प्रमाणित ब्लुप्रिन्ट नक्शा, नापी नक्शा तथा ट्रेस नक्शा र चार किल्ला सिफारिश पत्र
- घरायसी मञ्जूरीनामा/पारिवारिक सहमति पत्र

व्यवसाय दर्ता सम्बन्धी कागजातहरू

- नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकायमा दर्ता भई नियमित नवीकरण भएको प्रमाण पत्र
- आवश्यकतानुसार सम्बन्धित निकायबाट लिएको ईजाजत पत्र र नवीकरणको प्रतिलिपी
- PAN/VAT दर्ताको प्रतिलिपी
- गत आ.व. को कर चुक्ता प्रमाण पत्र
- विगत २ आ.व.को लेखा परीक्षण भएको वित्तीय विवरण
- साभेदारी सम्भौता/कवूलियतनामा, शेयर अनुपात खुल्ने कागजात, कर्जा कारोवार सम्बन्धी निर्णय, सम्पूर्ण साभेदारहरूको व्यक्तिगत जमानी पत्र (साभेदारी फर्मका लागि)
- कम्पनीको प्रबन्ध पत्र, नियमावली, अद्यावधिक चुक्ता पुँजी, शेयर लगत कर्जा कारोवार सम्बन्धी निर्णय, सम्पूर्ण संचालकहरूको व्यक्तिगत जमानी पत्र (प्रा.लि. तथा पब्लिक कम्पनीका लागि)

परियोजना सम्बन्धी कागजातहरू

- व्यवसायिक योजना, न्यूनतम ३ आ.व.को प्रक्षेपित वित्तीय विवरणहरू, स्टक (मौज्दात), Receivables र Payables को प्रमाणित गरिएको विवरण

अन्य कागजातहरू

- सम्बन्धित शाखाले तोके बमोजिम
- थप जानकारीको लागि कृषि विकास बैंकको नजिकको शाखामा सम्पर्क गर्नुहुन अनुरोध छ ।

माछापालन सम्बन्धी प्राविधिक जानकारी तथा कर्जाका लागि आवश्यक पर्ने कागजातहरू

कृषि कर्जा तथा एमएसएमई विभाग

मुख्य कार्यालय, काठमाडौं

फोन नं.: ०१-४२५२३५३

इमेल: sme.div@adbl.gov.np | Website: www.adbl.gov.np

२०७८

माछापालन FISH FARMING

Agricultural Development Bank Ltd.

कृषि विकास बैंक लि.

(नेपाल राष्ट्र बैंकबाट 'क' वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्था)

परिचय

नेपालमा माछापालनको सुरुवात सन् १९४० को मध्य तिरबाट मात्रै भएको हो। यद्यपि यस उपक्षेत्रको बृद्धिदर अन्य उपक्षेत्रको भन्दा ज्यादै बढी छ। अन्य व्यवसाय भन्दा थोरै क्षेत्रफल र कम जनशक्ति बाट राम्रो प्रति इकाइ आमदानी भएको यस व्यवसाय लोकप्रिय बन्दै गएको छ। नेपालमा माछाको आन्तरिक उत्पादनबाट प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष २.९३ के.जी. मात्र उपलब्ध छ, जबकि अल्पविकसित देशहरूको औषत ११ के.जी. प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष रहेको छ। हाल नेपालमा उत्पादनको मुख्य श्रोत पोखरी भएकोले पोखरी विस्तारको खाँचो देखिन्छ। नेपालको न्यानो हावापानी भएको ठाउँमा कार्प तथा पंगास र चिसो पानीको उपलब्धता भएको ठाउँमा रेन्बो ट्राउट जस्ता जातलाई प्रवर्धन गरी व्यवसायिक मत्स्यपालन गर्न सक्ने प्रशस्त संभावना छ।

माछाको जात

नेपालमा विभिन्न जातका माछापालन भईरहेको छ जसमध्ये कार्प जातका माछा व्यवसायिक रूपमा पालन गरिने प्रमुख जातको माछा हो। नेपालमा सात जातका कार्प माछापालन गरिदै आएको छ जस अन्तर्गत विगहेड कार्प, सिल्भर कार्प, ग्रास कार्प, रहु, नैनी, भाकुर र कमन कार्प पर्दछ। रहु, नैनी र भाकुर माछालाई इण्डियन मेजर कार्प पनि भनिन्छ र ग्रास कार्प, सिल्भर कार्प र विगहेड कार्पलाई चाईनिज कार्प पनि भनिन्छ। यस कार्प जातका माछा बाहेक रेन्बो ट्राउट, टिलापिया, पंगासियस, माँगुर आदि जातका माछा पनि पालन गरिदै आएको छ।

माछापालनमा स्थल छनौटको महत्त्व

- आयोजनाको पूर्वाधार र संरचनाहरूको उत्पादन क्षमता र उपयोगिता स्थल छनौटमा भरपर्दछ।
- पोखरी निर्माण गलत स्थानमा भईसकेपछि त्यस जग्गाको अन्य उपयोग हुन सक्दैन।
- पूर्वाधार निर्माणमा निकै खर्च लाग्दछ। गलत स्थानको चयन हुन गएमा लगानी डुब्न सक्दछ।

- पूर्वाधार र संरचनाहरूको निर्माणमा लाग्ने खर्च स्थल छनौट माथि प्रत्यक्षरूपले निर्भर पर्दछ।
- स्थल छनौटले संचालन खर्चलाई समेत प्रभावित गरिरहेको हुन्छ।

माछा पोखरी निर्माण

पोखरीको साईज र आकार

क्र. सं.	पोखरीको प्रकार	औषत गहिराई (मीटर)	पोखरीको साईज (व.मी.)	स्टक गर्ने माछाको संख्या वा तौल प्रति कठ्ठा
१	नर्सरी पोखरी	०.८-१.०	३३३-५००	१ लाख गोटा
२	रियरिड पोखरी	१.०-१.५	५००-१०००	१२ हजार गोटा
३	उत्पादन पोखरी	१.५-२.०	२०००-४०००	३०० देखि ५०० गोटा
४	माउ पोखरी	१.५-२.०	२०००-५०००	८० के.जि.

पोखरीको डिल

माछा पोखरीको डिल निर्माण गर्दा निम्न कुराहरू ध्यान दिनुपर्छ।

- डिलको बाहिरी स्लोप (भुकाव वा ढल्किएको) करिब १:१.५ र भित्रि स्लोप १:२ हुनुपर्दछ।
- उत्पादन पोखरीको डिलको माथिल्लो भागको टुप्पा (क्राउन) को चौडाई २ देखि ३ मिटरको हुनुपर्छ। यद्यपि डिलको टुप्पाको चौडाई पोखरीको क्षेत्रफल तथा डिलको प्रयोग माथि पनि निर्भर पर्दछ।
- डिलको उचाई पोखरीमा पानी भएको माथिल्लो सतह भन्दा करिब ०.६ देखि १ मीटर माथि हुनुपर्दछ।
- पोखरीको डिल र पानी विच रहेको प्लेटफर्म (जसलाई बर्म लाईन भनिन्छ) को चौडाई ०.५ मिटर (नर्सरी पोखरीको हकमा) र २ मिटर (उत्पादन पोखरीको हकमा) राख्नुपर्दछ।

पोखरीको प्रवेशद्वार तथा निकासद्वार

पोखरीको माथिल्लो भागमा पानीको प्रवेशद्वार निर्माण गरिन्छ जसमा अनावश्यक वस्तुहरू पोखरीमा पस्न नदिन मसिनो तारको वा नाईलनको जाली राखिन्छ। त्यसैगरी पानीको निकासको लागि पोखरीको तल्लो भाग वा पिधेमा निकासद्वार निर्माण गरिनुपर्छ र माछाहरू पानीको वहावसँगै नबगोस् भनी जाली लगाइनुपर्छ।

माछाको आहार व्यवस्थापन

माछाको आहारा दुई किसिमका हुन्छन् :

क) प्राकृतिक आहारा

प्राकृतिक आहारा अन्तर्गत वनस्पतिजन्य (Phytoplankton) र प्राणीजन्य (Zooplankton) पर्दछन्। पोखरीमा कम्पोष्ट मल तथा रसायनिक मल राखिसकेपछि उत्पन्न हुने जीवलाई वनस्पतिजन्य जीव भनिन्छ। जस्तै: हरियो लेउ, भयाउ, लाइडोमोनास, नेबिकुला, युराडिना आदि। त्यसैगरी फाइटोप्लाङ्कटनलाई खाने जीव उत्पन्न हुन्छन् जसलाई जुप्लाङ्कटन भनिन्छ। जस्तै : युगिलना, डाइफनिया, ब्राकियोनस, न्युप्लियस आदि। पोखरीमा प्राकृतिक आहाराको उत्पादन गर्न प्रांगारीक तथा रसायनिक मलखादको आवश्यक पर्दछ।

ख) कृत्रिम आहारा

माछालाई प्राकृतिक आहारा नपुग भएमा कृत्रिम आहारा दिनु पर्छ। हाल बजारमा समेत तयारी पेलेट दाना आइसकेको छ। पेलेट दाना २ किसिमका छन्: उत्रने र डुबने। उक्त दाना मध्ये उत्रने दाना माछाले खाए नखाएको सजिलै हेर्न सकिन्छ। यी दाना हाल व्यवसायिक माँगुर तथा बैखा पालनमा प्रयोग हुँदै आईरहेको छ। यसको साथै कृषकहरूले आफ्नै घरमा हुने वा बजारमा सजिलै उपलब्ध हुने कच्चा पदार्थहरू जस्तै: धानको ढुटो, मकै, गहुँको चोकर, माछाको सिधा वा फिसमिल, भिङ्गे माछा, भटमासको पिठो, तोरीको पीना, हाडको धूलो, भिटामिन र मिनरल मिक्सचरको संयुक्त मिश्रणबाट कृत्रिम दाना तैयार गरी प्रयोग गर्न सकिन्छ।

- कृत्रिम तथा प्राकृतिक आहारा सकभर ४५:५५ को अनुपातमा दिँदा राम्रो हुन्छ।